

DE GROTE LEVENSVRAGEN

Angst, het beste medicijn tegen oorlog

44% van de Vlamingen vreest voor een nieuwe wereldoorlog. Onheilsprofetie of intuïtie? 'Veiligheid is de geruststelling dat je angsten geen waarheid worden. Maar dat valt de laatste jaren nogal tegen.'

VAN ONZE REDACTRICE

SARAH VANKERSSCHAEVER

GENT, BRUSSEL | 'Bang? Ik? Ik ben nergens bang voor. Ik heb de Tweede Wereldoorlog meegemaakt. Sindsdien steek ik geen energie meer in bang zijn.' Emiel Arens (81) en zijn vrouw Gabby Verbeeck (77) zijn een evenwichtig duo. Al was het maar omdat ze elkaar tegenspreken wanneer ze 's avonds naar *Het journaal* kijken. 'Emiel is nergens bang voor, ik voor alles,' zegt Gabby. 'Bang dat *den diene* in Noord-Korea op de knop duwt. Of dat *Troemp* iets *stoems* doet.' Gelukkig hebben ze elkaar en wonen ze in de Jan Zonder Vreesstraat in Gent. Vrees is iets voor op het straatnaambord, niet iets wat dagelijks mee aan tafel mag schuiven.

Maar dat is niet in elk huishouden zo. In De Grote Levensvragen, een onderzoek van productiehuis Tamara Twist in samenwerking met *De Standaard* en *Radio 1*, scoren Vlamingen opvallend hoog voor angst. Vooral vrouwen en lager opgeleiden: ze voelen zich vaak onveilig als ze 's nachts naar huis wandelen of, net als moslims, vrezen ze vaker voor oorlog. Zestig procent van de Vlamingen geeft bovendien aan dat ze zich zorgen maken over waar het met de wereld naartoe gaat, de helft vraagt zich af of ze morgen nog in een veilig land leven.

De oudste emotie

De Vlaamse Regionale Indicatoren (VRIND) tekenen al jaren een groeiend pessimisme op bij de Vlamingen. Stond de angst voor oorlogen en etnische conflicten daarbij in 2010 nog halverwege op een dertiende plaats, dan is dat in de recentste peiling van 2015 nummer twee geworden. (Het vaakst liggen de Vlamingen volgens de VRIND wakker van 'pensioenzekerheid'.)

Nochtans hebben de meesten onder ons helemaal geen wereldoorlog meegemaakt. Hoe kunnen we dan vatten waar we bang voor zijn? 'De boodschap dat "de totale vernietiging" een van de ergste dingen is die je als samenleving kunt meemaken, wordt iedereen ingepeperd,' zegt Mark Nelissen, emeritus professor gedragsbiologie (UAntwerpen). 'Je hoeft dus geen wereldoorlog meegemaakt te hebben om gevoelsmatig de associatie met gevaar te maken. Oorlog raakt aan iets essentieels, namelijk het oeroude programma in ons brein dat ertoe leidt dat we reageren op dreiging en dat we overleven. Dat programma heet "angst".'

Angst is meteen ook de oudste emotie die we hebben, vertelt Nelissen. Het is zelfs ouder dan de mens en gaat terug tot de vissen en de reptielen. Minder opbeurend: de wortels van angst reiken

zo diep dat we ze rationeel nooit kunnen overwinnen. Als die angst in het recente verleden bovendien al tweemaal werkelijkheid werd, wordt het helemaal moeilijk om haar opzij te schuiven als een teveel aan verbeelding of ordinaar doemdenken.

1914, 1940, 2017

'Een nieuwe wereldoorlog is vandaag even waarschijnlijk als in 1914', antwoordt internationaal politicoloog Jonathan Holslag (VUB) op de vraag of WO III een reëel gevaar is. 'In de internationale politiek blijft het weliswaar moeilijk om dingen exact te voorspellen, maar over de combinatie van een aantal parameters ben ik toch bezorgd. China en Rusland profileren zich als machthebbers, er heerst misnoegdheid waarin het nationalisme goed gedijt, en we zien een versnelling in de wapenwedloop, aangezien de militaire uitgaven stijgen.' Het spanningsveld waar al die evoluties samenkomen, situeert zich rond de Stille Oceaan.

Er zijn ook beschermende factoren, zegt Holslag. 'China en de VS hebben genoeg wapens om elkaar te vernietigen en dat houdt grootmachten hopelijk tegen om geweld te gebruiken. Bovendien zie je dat, ondanks de argwaan, er mede dankzij de Verenigde Naties nog met elkaar gepraat wordt. En dan is er nog de economische verwevenheid.'

'Je mag niet doemdenken, maar je kunt ook niet om de geschiedenis heen', relateert Holslag meteen de 'beschermende factor' van die argumenten. 'In het verleden hebben economische belangen de landen niet tegengehouden om oorlog te voeren. En ook zonder kernwapens kun je een regio van de kaart vegen.'

Zet de tv uit

'Een nieuwe wereldoorlog op de schaal van WO I lijkt me weinig waarschijnlijk', zegt Ludo De Brabander van de vredesorganisatie Vrede vzw. 'Maar de laatste jaren zou ik wel omschrijven als een *low*

intensity derde wereldoorlog. Conflicten blijven niet meer lokaal, zoals in Vietnam, maar ze versplinteren zich in terreur en aanslagen die een ontwrichtend boemerangeffect hebben op de rest van de wereld.'

Feit is dat het spierballengerol weinig vertrouwen inboezemt. In april nog bleek uit de zoekgegevens van *Google Trends* dat de bombardementen van Donald Trump en de nucleaire dreiging uit Noord-Korea mensen wereldwijd ongerust maken. Het aantal zoekacties naar de term 'world war 3' bereikte het hoogste peil in vijf jaar tijd. Vooral 7 april piekte, de dag waarop Trump een raket-aanval liet uitvoeren op een Syrische luchtmachtbasis.

'Ik geef toe dat ik het nieuws

'Een nieuwe wereldoorlog is vandaag even waarschijnlijk als in 1914'

JONATHAN HOLSLAG
Politicoloog VUB

In vijf afleveringen gaan De Standaard en Radio 1 op zoek naar welke aspecten zin geven aan ons leven. Hoe wegen we liefde en gezondheid, God en natuur, vrienden en geld tegenover elkaar af? **Vandaag: waarom hebben zoveel Vlamingen schrik voor een nieuwe wereldoorlog?**

STAD GENT
JAN ZONDER VREES
STRAAT
Hertog van Bourgondie, 1371-1419

25%
voelt zich eenzaam

44%
is bang dat er een **nieuwe**
wereldoorlog uitbreekt

61%
vraagt zich af of de klein-
kinderen gelukkig zullen zijn

55%
gelooft niet in de democratie

44%
heeft vragen bij de
multiculturele samenleving

60%
vraagt zich af waar onze
wereld naartoe gaat

51%
maakt zich zorgen
over de veiligheid

48%
stelt vragen bij de
leefbaarheid van de Aarde

24%
heeft zelfdoding overwogen

© Foto Fred Debrock, beeldmontage grafische redactie DS

soms bewust oversla', klinkt het ondertussen in de Jan Zonder Vreesstraat in Gent. Het koppel zestigers wil zich wel inleven in de vraag of ze soms bang zijn, maar enkel op voorwaarde dat het anoniem mag. 'Overdag werk ik met psychiatrische patiënten in crisis-situaties', zegt de echtgenote. 'De angst en onzekerheid daar zijn soms zo groot, dat ik 's avonds nood heb aan rust.' En dat lukt beter met de televisie uitgeschakeld.

'Angst is tenslotte de afwezigheid van vertrouwen', zegt de echtgenoot. 'Ik had nooit gedacht dat Trump president zou worden, of dat de vakbonden vandaag zo weinig draagvlak zouden hebben. Veiligheid is dan de geruststelling dat je angsten geen waarheid worden. Maar dat valt de laatste jaren

Het spierballengerol van Trump en Kim Jong-un boezemt weinig vertrouwen in. Het aantal zoekacties naar de term *world war 3* bereikte het hoogste peil in vijf jaar

nogal tegen. Het maakt ons soms bang in welke wereld onze kinderen zullen opgroeien. Gelukkig zijn ze erg geëngageerd en gemotiveerd.'

Geloof in neergang

Maar net de vraag naar de toekomst van onze kinderen en kleinkinderen houdt vandaag veel mensen bezig, blijkt uit de bevraging. Evengoed gelooft een kwart expliciet niet in de democratie. De filosoof Patrick Loobuyck (UAntwerpen/UGent) vindt vooral dat laatste een onrustwekkende vaststelling. 'Het kadert binnen de algemene trend van declinisme, of het geloof in de neergang.'

Een ruime helft van de Vlamingen staat nochtans positief tegenover het leven. 'Dat is eigenlijk

ook niet zo veel', vindt Loobuyck. 'Veel mensen voelen zich onzeker, mede door het terrorisme. En wanneer je onzeker bent, zoek je zekerheden en autoriteit. Je ziet dat ook in de politiek: wie met zekerheidsslogans komt, scoort goed.'

Wat kan de jonge generatie doen om het onzekere tij te keren, net als de angst voor oorlog? 'De meest efficiënte bescherming tegen oorlog', zegt Jonathan Holslag, 'is misschien wel onze angst ervoor. Pas als je de dreiging niet langer ernstig neemt, ontstaat het risico op overmoed en onvoorzichtigheid.' Maar vooral: 'Als ik iets geleerd heb van klassieke denkers zoals Machiavelli, dan is het dat je nog zoveel kan investeren in defensie als je wil, de veerkracht

van je samenleving is minstens even cruciaal: Europese samenhang en een gedeeld engagement om de wereld rondom ons vorm te geven. Want wat geldt voor grootmachten, geldt ook voor mensen: ofwel oefen je invloed uit, ofwel word je beïnvloed.'

Morgen: jeugdige engagement in Brussel als wapen tegen de onmacht. Luister ook naar de levensvragen in het ochtendprogramma van Jan Hautekiet op Radio 1 om 9 uur.